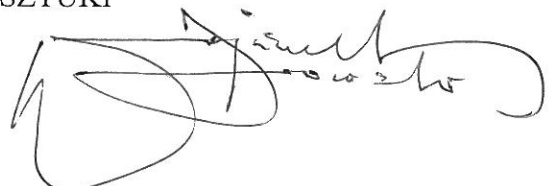

Wdowski Wojciech
26-600 RADOM
ul. Sowińskiego 15 nr lok. 41
tel. (048) 3641660; 0609057456
670862636; NIP 7961536030
OCHRONA ZABYTKÓW

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DLA RZEŻBY KAMIENNEJ PRZEDSTAWIAJĄCEJ
ŚWIĘTEGO ZYGMUNTA
ok. 1642
Z ZAMKU W SZYDŁOWCU**

OPRACOWAŁ
MGR WOJCIECH WDOWSKI
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
RADOM 2011

1. OPIS INWENTARYZACYJNY OBIEKTU

Zamek w Szydłowcu został wzniesiony w okresie XV – XVII w. Znajduje się w Rejestrze Zabytków Nr 161/A/82. Data wpisu z dnia 18.03.1982, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Radomiu.

RZEŻBA przedstawiająca św. Zygmunta – patrona Zygmunta Karola Radziwiłła powstała ok. roku 1632, nie później jednak niż w 1642 r.(?). Taki wzajemny kontekst jest zgodny z duchem epoki i zrozumiały. Św Zygmunt żył ok. roku 515. Był synem Gondebalda króla Burgundczyków, po śmierci którego sam został obrany królem. Jego żoną była córka króla włoskiego Teodoryka. Poniósł wraz z rodziną śmierć męczeńską za wiarę chrześcijańską przez wrzucenie do studni. Zwłoki jego zostały przeniesione do klasztoru angewańskiego. Relikwie głowy tego świętego znajdują się w katedrze w Płocku. Kościół w Szydłowcu nosi wezwanie św. Zygmunta. W opracowaniu „Szydłowiec i okolice” autorka Danuta Słomińska – Paprocka stawia tezę że rzeźba uznawana dotychczas za postać św. Zygmunta, przedstawia Aleksandra Ludwika Radziwiłła (1594 – 1654). Lecz bardziej prawdopodobne wydaje się że omawiana rzeźba przedstawia Albrychta Władysława Radziwiłła fundatora ołtarzy i dobrodzieja kościoła szydłowieckiego (1618 – 1630) i ratusza (1629). Być może rzeźby powstały na zlecenie owdowiałej Anny Sapieżyny po śmierci zasłużonego męża i sławnego szwagra Zygmunta po roku 1643 (?). Decydujące znaczenie dla określenia postaci będzie miała rekonstrukcja konserwatorska.

2. STAN ZACHOWANIA OBIEKTU

Stan zachowania budulca kamiennego figury jest zły. Powierzchnia obiektu uległa silnej erozji. Jest chropowata, z licznymi wżerami i rozleglejszymi ubytkami pochodzenia chemicznego. Ponadto powierzchnia jest pokryta nawarstwieniami organicznymi. Wpłynęło to w poważnym stopniu na częściowe unieczystnienie modelunku plastycznego oraz zubożenie walorów obiektu.

Widoczne są czerwono – brunatne rozległe wybarwienia o przebiegu pionowym:

(prawdopodobnie wysolenia występujące zgodnie z przebiegiem warstw sedimentacyjnych z zawartością związków żelaza w spoiwie?)

Korpus rzeźby miejscowo pokryty farbą. W miejscach wypukłych przy powierzchni budulca kamiennego stwierdza się pęknięcia o przebiegu pionowym. Głowa postaci zachowała się osobno. W celu określenia ich autentyczności wobec rozbieżności od strony historycznej pomocna by była analiza petrograficzna. Nie zachowały się: prawa dłoń św. Zygmunta.

3. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

A. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Celem konserwacji jest przywrócenie walorów estetycznych obiektowi przez scalenie techniczne rzeźby (głowę z korpusem), umocowanie pionowe przez wykonanie odpowiedniej podstawy oraz rekonstrukcję szczegółów rzeźby.

Technika wykonania i materiał rzeźby Św. Zygmunta jest identyczny jak rzeźby przedstawiającej Zygmunta Radziwiłła. Wobec tego zagadnienia postępowania konserwatorskiego są dla obu obiektów takie same.

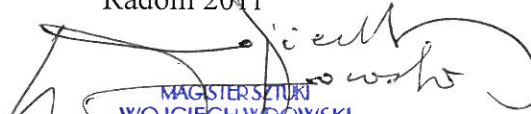
B. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

1. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej (opisowej i fotograficznej).
2. Pobranie próbek do badania petrograficznego oraz na zasolenie w celu identyfikacji i oceny kondycji kamiennego budulca oraz stopnia zagrożenia wpływem soli, określenia przyczyny wybarwień.
3. Usunięcie nawarstwień i naskorupień- zwietrzelin oraz wybarwień i cementu z powierzchni obiektu (metodami chemiczno-mechanicznymi).
4. Dezynfekcja i usunięcie nawarstwień organicznych (glonów i mchów) z powierzchni obiektu.
5. Odsolenie obiektu metodą migracji soli do rozszerzonego środowiska.
6. Uzupełnienie drobnych ubytków formy plastycznej na podstawie analizy plastycznej w celu przywrócenia dziełu możliwych do odtworzenia pierwotnych walorów.
7. Konsolidacja zachowanych osobno głów z torsami -sklejenie z dodatkową stabilizacją przy użyciu nierdzewnych prętów.
8. Analiza źródłowo-ikonograficzna w celu rekonstrukcji nie zachowanych fragmentów (prawej ręki św. Zygmunta).
9. Ewentualne scalenie kolorystyczne.
10. Wzmocnienie strukturalne kamiennego budulca rzeźb preparatem krzemooorganicznym Funcosil 510 oraz hydrofobizacja preparatem Funcosil SNL z dodatkiem mikrobojczym firmy Remmers (po badaniu możliwość zmiany doboru preparatów impregnujących).
11. Ze względu na zły stan zachowania budulca kamiennego proponuję się ustawienie figury w miejscu zadaszonym lub w miejscu z zapewnieniem izolacji poziomej. Z drugiej strony dziełu po konserwacji należy zapewnić prawidłową ekspozycję umożliwiającą odbiór jego walorów plastyczno-historycznych.

4. ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIKA

- coroczny przegląd konserwatorski
- powtarzanie zabiegu impregnacji i hydrofobizacji co 5 lat
- zabezpieczenie rzeźby preparatem "antygraffiti" (corocznie)

Opracował
mgr Wojciech Wdowski
Artysta Konserwator Dzieł Sztuki
Radom 2011

MAGISTER SZTUKI
WOJCIECH WDOWSKI
ARTYSTA KONSERWATOR
DZIEŁ SZTUKI
26-600 RADOM, ul. SOWIŃSKIEGO 15/41
tel. 48/35 41660, kom. 662 254 196

Dr Andrzej Barczuk
Instytut Geochemii, Mineralogii i
Petrografii, Wydział Geologii UW
Al. Żwirki i Wigury 93, 02-089 Warszawa.
Tel. 22-30-51, w. 243

Warszawa, 5 stycznia 1997 r.

CHARAKTERYSTYKA PETROLOGICZNA PRÓBEK SKAŁ POBRANYCH Z FIGUR KAMIENNYCH Z XVII WIEKU Z REJONU SZYDŁOWCA

Próbki pobrane zostały przez mgr Rajmunda W. Gazdę w grudniu 1996 roku.

PRÓBKA NR 3

Figura Św. Zygmunta

Próbka pobrana z powierzchni torsu pokrytej nawarstwieniami (zwietrzeliną).

Pod mikroskopem polaryzacyjnym próbka ujawnia drobnoziarnistą teksturę psamitową, czyli piaszczystą, na pograniczu z teksturą aleurytową, czyli mulkową (rozmiary ziarn charakterystyczne dla tekstury psamitowej, to 2,0 - 0,1 mm, zaś dla aleurytowej - 0,1 - 0,02 mm). Ziarna są dość dobrze wysortowane (tekstura równoziarnista), ale słabo obtoczone: przeważają tu ziarna kanciaste i słabo zaokrąglone nad owalnymi. Stopień upakowania jest dobry (ziarna ułożone są gęsto i na ogół przylegają do siebie). Tekstura próbki jest bezkierunkowa (ziarna ułożone są bezładnie) i zwięzła. Wyjątkowo, w partiach brzegowych próbki, występuje cienka strefa, gdzie dominują ziarna luźne lub bardzo słabo związane ze sobą. Jest to prawdopodobnie wynik wietrzenia powierzchniowego, które często prowadzi do lokalnego wypłukania spoiwa i rozluźnienia skały.

Spoivo jest typu kontaktowo - porowego, a dominują w nim minerały ilaste i lokalnie - krzemionka.

Wśród składników detrytycznych (okruchów) zdecydowanie przeważa kwarc, którego zawartość w tej grupie składników przekracza 95 %. Jego ziarna są na ogół kanciaste i wykazują spokojne wygaszanie światła. Rzadziej trafiają się ziarna owalne i okrągławe. Kwarc ma często obwódki regeneracyjne, które zazwyczaj są częściowo zerodowane. Ta cecha, w połączeniu z niemal całkowitym brakiem składników mało odpornych na czynniki niszczące,

wskazuje na silną przeróbkę materiału detrytycznego. Materiał ten przejść musiał co najmniej kilka cykli sedymentacyjno-diastryficznych, w wyniku których nastąpiło wzbogacenie składu skal w minerały najbardziej odporne na czynniki niszczące.

Poza kwarcem, w próbce występują nieliczne blaszki muskowitu i chlorytu, ziarna zwietrzalnych skałeni potasowych oraz pojedyncze okruchy skał krzemionkowych i metamorficznych. Stosunkowo często (około 0,5 %) w badanej próbce występują tzw. minerały ciężkie, których obecność również potwierdza przypuszczenie o wielokrotnej redepozycji materiału detrytycznego. Wśród mineralów ciężkich rozpoznano bowiem cyrkon, rutil, turmalin, epidoty i minerały nieprzezroczyste, a więc odmiany najbardziej odporne na czynniki niszczące.

Widoczna megaskopowo strefa zwietrzała jest niestety zupełnie niewidoczna w mikroskopie polaryzacyjnym. Na krawędzi próbki zaznacza się tylko wąski (kilkanaście mikrometrów) pas, pozbawiony niemal zupełnie spoiwa. Ziarna kwarcu są tu ułożone luźno, co zapewne wynika z wylugowania spoiwa w efekcie procesów wietrzeniowych. Dokładniejsze określenie charakteru tych procesów i rodzaju zmian mineralnych, które zaszły na powierzchni próbki, jest bardzo trudne i wymagałoby zastosowania innych metod badawczych, takich jak np. metody rentgenostrukturalne.

W świetle wyników badań mikroskopowych próbka nr 3 reprezentuje drobnoziarnisty piaskowiec kwarcowy o spoiwie krzemionkowo-ilastym (drobnoziarnisty arenit kwarcowy).

PRÓBKA NR 4 Głowa Św. Zygmunta

Próbka pobrana z powierzchni przełamu szyi.

Próbka ta reprezentuje drobnoziarnisty piaskowiec kwarcowy o spoiwie krzemionkowo-ilastym (drobnoziarnisty arenit kwarcowy).

Jej tekstura i skład mineralny są analogiczne jak w próbce nr 3. Również inwentarz mineralów ciężkich jest w obydwu próbkach analogiczny. Cechy te wskazują na pochodzenie obydwu próbek z tego samego rejonu eksploatacyjnego. Są to na pewno próbki reprezentujące utwory jednowiekowe i zapewne pochodzące z tego samego kamieniołomu, choć jednoznaczne rozwiązanie tego ostatniego problemu, wymagałoby zastosowania znacznie dokładniejszych badań, np. chemicznych.

PRÓBKA NR 8
Figura Karola Radziwiłła

Próbka pobrana z powierzchni torsu wybarwionej na kolor czerwionordzawy (wykwity solne?).

Próbka ta reprezentuje drobnoziarnisty piaskowiec kwarcowy o spoiwie krzemionkowo-ilastym (drobnoziarnisty arenit kwarcowy).

Tekstura i skład mineralny tej próbki są bardzo podobne do tekstury i składu mineralnego wszystkich innych badanych próbek (nr nr 3, 4 i 6). Niestety, w obrazie mikroskopowym nie widać najbardziej zewnętrznej strefy czerwionordzawych przebarwień na powierzchni próbki. Być może były to pozostałości farby lub bardzo cienka warstwa zwietrzliny, zabarwionej związkami żelaza, ale nie zachowały się one w szlifie mikroskopowym. Identyfikacja tej substancji byłaby możliwa po zeskrobaniu jej z figury i poddaniu tak uzyskanego koncentratu analizie rentgenostrukturalnej. Do tego celu potrzeba jest minimum 3 - 5 g substancji.

WNIOSKI

Wszystkie trzy próbki reprezentują ten sam typ petrologiczny okrucowej skały osadowej: drobnoziarnisty piaskowiec kwarcowy o spoiwie krzemionkowo - ilastym (drobnoziarnisty arenit kwarcowy). Podobieństwo dotyczy nie tylko cech ogólnych, takich jak tekstura czy skład mineralny, ale i cech szczegółowych, takich jak np. rodzaj i typ spoiwa, czy też zawartość i inwentarz mineralów ciężkich.

Cechy te wskazują na pochodzenie wszystkich próbek z jednego źródła, tzn. z utworów tego samego wieku i z tej samej lokalizacji. Oczywiście, bardzo trudne byłoby wykazanie, czy pochodzą one z jednego kamieniołomu, ani tym bardziej - z jednej warstwy skalnej, ale niewątpliwie wydaje się stwierdzenie, że pochodzą one z jednego rejonu eksploatacyjnego.

Niestety, określenie charakteru przemian wtórnych, które widoczne są megaskopowo na powierzchni większości badanych próbek, okazało się niemożliwe przy zastosowaniu jedynie techniki mikroskopu polaryzacyjnego. Aby rozwiązać ten problem, konieczne jest zastosowanie innych metod badawczych, z których najbardziej godną polecenia wydaje się w tym przypadku metoda analizy rentgenostrukturalnej.

Budulec kamienny o takim składzie wymaga zabezpieczenia przed niszczącymi skutkami czynników atmosferycznych.

Baranek

mgr. Rajmund W. Gazda
artysta - konserwator rzeźby kamiennej
i elementów architektonicznych
Nr. dyplomu ASP : 4863

mgr. Anna Bogusz - Gazda
artysta - konserwator malarstwa i
rzeźby polichromowanej.
Nr. dyplomu ASP : 5224
ul. Bolecha 14 m.2
Warszawa 01-419
tel. 36 03 40

Szydłowiec 06. 01. 1997 r.

Dyrekcja
Szydłowieckiego Ośrodka Kultury
Szydłowiec ul. Gen Sowińskiego 2

Wnioski konserwatorskie po wykonaniu badań mikroskopowych-petrograficznych próbek pobranych z figur Św. Zygmunta i Karola Radziwiłła. Zał .1

1. Dotychczasowe badania pozwoliły na określenie gatunku i składu podstawowego piaskowca z którego wykonano rzeźby .

Jest to piaskowiec droбноziarnisty kwarcowy o spoiwie krzemionkowo -
ilastym.

Tekstura jest równoziarnista , bezwładna i zwięzła.

2. Na podstawie określenia tekstury i składu mineralnego oraz cech szczegółowych

/ rodzaj i typ spoiwa, minerały ciężkie/ należy przyjąć , że badany budulec kamienny pochodzi z jednego źródła tj. utworów skalnych z tego samego wieku oraz tej samej lokalizacji.

Powyższe badania wykazały identyczność a nie różnicę w budowie materiału kamiennego próbek pobranych z głowy i torsów postaci rycerzy.

Dlatego mogą świadczyć o oryginalności zachowanych głów tzn. o pochodzeniu użytego piaskowca z jednego kamieniołomu jeżeli nie z jednego bloku oraz wykonania w tym samym czasie / ze względu na charakter plastycznej obróbki oraz cechy ikonograficzne/

Niemniej autor badań mikroskopowych dr. A. Barczuk zaleca pogłębienie badań szczegółowych.

3. Budulec kamienny wykazuje brak składników mało odpornych na czynniki niszczące. Ponadto stwierdzono obecność częściowo zerodowanych obwołok regeneracyjnych wokół ziaren kwarcu.

4. Dokładniejsze określenie warstwy zwietrzalej wymaga pogłębionych badań : rengenostukturalnych i chemicznych. Mikroskopowo stwierdzono w niniejszej warstwie luźne ułożenie ziaren kwarcu z powodu wylugowania śladowo występującego spoiwa. Widoczne wyraźne rdzawo-czerwone wybarwienia na powierzchni rzeźb/ charakterystyczne dla zw. żelaza/ nie pozostawiły śladu na

reprezentatywnej próbie. Świadczyć to może o niezwiązaniu z kamiennym podłożem wysoleń. Niewykluczone że może to być suchy pigment.

-2-

5. Wykazane osłabienie budulca kamiennego rzeźb wskutek erozji wymaga podczas konserwacji przeprowadzenia zabiegu usuwania nawarstwień i wybarwień ze szczególną ostrożnością. Obiekty muszą być odsalane wielokrotnie do skutku. Wymagają wzmocnienia i hydrofobizacji strukturalnej. Dodatkowo zaleca się użycie preparatu antygraffiti.

Końcowym problemem decydującym o dalszym przetrwaniu dzieł po konserwacji

stanowi ich ekspozycja. Ze względu na stan zachowania materiału kamiennego winny zostać ekspozowane najlepiej w pomieszczeniu lub przynajmniej pod specjalnie zaaranżowanym zadaszeniem i izolacją poziomą.

Ponadto wydaje się, że względów estetyczno-plastycznych wymagają ustawienia na dobranych cokółkach pod względem stylistycznym z podobnego gatunku piaskowca.

Rajmund

Asopun

mgr Rajmund Witold Gazda
artysta-plastyk
konserwator dzieł sztuki
Nr Dyplomu 4863, tel. 36-03-40
01-419 Warszawa, ul. Bolesława 14 n. 2

